

- מסורת הש"ס**
- א. תוספתא יומא ב,ב; בבלי יומא ל,ב; ילקיט תורה וא' שם רפכ.
 - ג. תוספתא מנחות יא,י; בבלי מנחות ט"א, שם שם צ"ב; ילקיט תורה סטט. נ"ד קפח.
 - ג. תוספתא שם; בבלי מנחות ט"א, ילקיט תורה סטט. נ"ד שם. נ"ד תקמט.
 - ד. בבלי מנחות ט"א, שם שם; ילקיט תורה שם.
 - ו. ירושלמי יומא ד,ד; בבלי שם, שחי' גג (בש"י).
 - ז. תוספתא שם; בבלי יומא ה,ג; תמורה כ,ב; ילקיט תורה שטו.

גדרות

שתי אמות ומחצה כלפי הצפון כתיב: **כתי שתי אמות כלפי הצפון** ובכתיב: **שתי אמות.**

ומזבח הזהב – וכולהו היה נתון בהרבה: **ומזבח הזהב היה נתון באמצע משך כלפי חוץ וכולהו היו נתונים.**

היה נתון באמצע – מחציתו כתיב: **היה נתון בתוך הבית חילק הבית מחצה.**

כלפי חוץ בכתיב: **כלפי הצפון.**

זהבו של משה בכתיב: **זהבו של משה.**

בריה כתיב: בורא וכן בספר.

החיים

כור זהב

כור חסר לוחב מתקופת התלמוד

ומנורה בצפון. (והא) תני [שנינו בכרייתא]: השלחן היה נתון מחצי הבית ולפנים, כחצי הפנימי של ההיכל, משוך (מורחק) מן הכותל שתי אמות ומחצה כלפי הצפון (צפון ההיכל), ובארתו ורוח היו הכהנים המסדרים את לחם הפנים על השולחן עומרים. ומנורה היתה בצד האחר של ההיכל כנגדו (ממול השולחן) בדרום ההיכל, ואף היא, כמו השולחן, היתה משוכה מן הכותל שתי וחצי אמות. **מזבח הזהב היה נתון בדיוק באמצע רוחב הבית, וחולק את הבית לאורכו, ולא עמד בדיוק באמצע אורך ההיכל, אלא כולו עמד בחלק המערבי של ההיכל נוטה מחציו של ההיכל ולפנים כלפי בית קודש הקדשים, משוך קלימטא (מעט) ממקום השלחן והמנורה כלפי חוץ.** ומאחר שאורך הבית כולו ששים אמות (ההיכל ארבעים וקדש הקדשים עשרים), נמצא איפוא שכולהו [כולם] כל הכלים האמורים] היו נתונים משליש הבית ולפנים, כלומר, בתחילת השליש השני. עשר מנורות כדוגמת המנורה שעשה משה עשה שלמה המלך, שנאמר **ויעש את מנורת הזהב עשר וחמשה עשר ויתן בהיכל חמשה מימין וחמשה משמאל** (דברי הימים ב ד, ד, ט).

וקודם שמיסיים להביא את דברי הברייתא כולה תרום: אין תימר [אם] תאמר] שכונת הברייתא ב"מין" ו"שכאל" שהיו אותן מנורות מונחות משני צידי פתח ההיכל, חמש בצפון הערה וחמש בדרום הערה, והלא אין המנורה כשירה אלא כשהיא מונחת בדרום הערה, שנאמר: **ו"את המנורה היה נתון השלחן על ירך המשכן תימנה** (=דרומה) (שמות כו, לה). ומה אם כן תלמוד לומר **"חמש מימין וחמש משמאל"**? אלא חמש מימין מנורות של משה וחמש משמאלה. וממשיכה הברייתא: **ואף על פי כן לא היה מבוער אלא את של משה בלבד, שנאמר "ומנורת הזהב ונרותיה לבער בערב בערב"** (דברי הימים ב יג, יא), **"ומנורת" לשון יחיד.** ואילו ר' יוסה בי רב] **"היה יורה אמת: על כולו, על כל אמת: עשרה המנורות (אחת של משה ועשר של שלמה), היה הכהן מבוער (בכל פעם על מנורה אחת), שנאמר "ואת המנורות ונרותיהם לבערם כמשפט לפני הדביר זהב סגור," "ומנורת" – לשון רבים,**

כיה שהיורה הברייתא את הפסוק בדברי הימים **"ואת המנורות ונרותיהם" וכו',** במיאי ודושיש את הפסוק שלאחריו. מה שנאמר: **"והפרח והנרות והמלקחים זהב הוא מכלול זהב"** (שם ד, כ-כא) בא לומר שהן, כל המנורות הללו, כילו את זהב של שלמה (משה), שזייק את הזהב וכילו ממנו הרבה עד שהגיע לזהב טהור. ובענין זה תני [שנה בכרייתא] רב יהודה בשם החכם אסי: היה שלמה נוטל אלף ככרי זהב, ומכניסו לכור, ומצויץ ועושה כן שוב ושוב עד שהיה מוקקים כל כך שהוא מעמידן על כור אחד, לקיים מה שנאמר במנורה עשה משה **"ככר זהב טהור עשה אותה"** וגו' (שמות לו, כד) שכולה זהב טהור לגמרי. תניא [שנויה ברייתא], שאמר ר' יוסי בי רב] **"היה משה במנורת זהב אחת מכמה (ראה חגיגה כו, ב), שעשה משה במבדק, והיתה מנורה זו תורה יורה זהב על ככר שהוא משקל המנורה כפי שצינה התורה (וככר זהב טהור עשה אותה," שמות כה, לט) והכניסוה לכור שמונים פעם כדי לצרפה מן הפסולת ולהפחית בכך במשקלה, ולא חסרה בכך כלום במשקלה.** והרי שאין שלמה את זהב, כמובא למעלה, נותר בידו רק כדי אחד מאלף? **ומשיבים: אין הדברים סותרים, ויאות [ונכון הוא].** שכן עד **דלא יקום על בריה** [נעו שלא עומד על ביריותו. נקיוו המושלם] – **הוא חסר סגיון** [היה חסר הרבה], שצירפו בכור היתוך מפריד ממנו את הסיגים ומפחית בכך את משקלו, ואילו מן **דר קיים על בריה** [ושואו עומד כבר על ביריותו. נקיוו המושלם] – שוב הוא **לא חסר כלום.** והוזהב שהיה ביד שלמה, שלא כשל משה, לא היה מחוללתו נקי ממוקק מסיגים. **א הלבנה ד משנה** עשר שופרות (קופות שצורתן כשופר, רחב מלמעלה וצר מלמטה) היו במקדש, והיה כתוב עליהן על כל אחד מהם לצורך מה הכסף הניתן בו.

ומנורה בצפון – לא גרסין. משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה – שני כהנים הנושאים שני סדרים הולכין זה בצד זה. ותוספתא גורסין **"משוך שתי אמות ומחצה"**. באמצע הבית – היינו באמצע ההיכל, כשלא נחשב בית קדשי קדשים עמו. ההיכל ארכו ארבעים, ובית קדשי קדשים ארכו עשרים אמה, והמזבח היה עומד בתחלת עשרים אמה של ההיכל המערביים. משליש הבית – של צד מזרח. ולפנים – לצד מערב. והיינו כשנחשב בית קדשי קדשים עמו. הוא **"מכלול הזהב"** – פסוק הוא בדברי הימים, וקמפרש מוח **"מכלול הזהב"**, וקאמר שהן כולו של זהב טהור שהיה לשלמה. שהרי עשר מנורות עשה, ולכל אחת היה צריך אלף ככר, כדמסקי. לקיים מה שנאמר במנורת משה **"ככר זהב טהור וגו'."** תני גרסין: מעשה במנורת מקדש שהיתה יתירה על מנורה שעשה משה במבדק דינר זהב, והכניסוהו לכור שמונים פעמים, ולא חסר האש ממסקיה. ופריך: **יאות –** בתמיהה: וכי כן הוא? והלא ענינו ראות כשנותנין זהב בכור באש הוא נחסר! ומשני: **עד דלא יקום וכי –** כשעדיין לא קם הזהב על ביריותו, שלא נצרף כל צרכו – נחסר ממנו. אבל שכבר נצרף כל צרכו – לא נחסר ממנו כלום, אפילו מכניסין אותה לאש כמה פעמים.

אדם בעיניו שתי אמות ומחצה, כדמינו גבי בדי ארון, כמבנות שם. ומנורה כנגדו בדרום – כדכתיב **"את המנורה נכח השלחן"**. וגם כן היתה משוכה מן הכותל דרומית שתי אמות ומחצה. כן הוא ביומא שם. **ומזבח הזהב באמצע משוך כלפי חוץ –** לצד חוץ. וברייתא זו למאן דאמר מנורה ומקדש מונחים, וכדכתבו התוספות במנחות שם. **ומלו היו נתונים משליש הבית ולפנים –** כשנחשבו עשרים דבירי גס כן – אז הוא שלחנות כולן משליש הבית, וכדמוקי בבבלי שם. **כילו זהב של שלמה –** במנחות (ט"א, ט"ב) פריך תתם: והכתיב **"לכל כלי" כן** אין ספק נחשב בימי שלמה למאומה! ומשני: זהב סגור קאמרין. **מכניסו לכור כו' על אחד –** לכל מנורה עשה כן. וכן הוא במנחות שם. והכי זייקא קרא אה חסור אותה. הנה גרסין: **במנורת מקדש –** ולא במנחות שם. וגרסת הספרים כפי שם ניכר. **ולא חסר כלום –** וקאמר שלא תקשי ממה שאמרנו שהיה חסר בכל פעם הרבה, דהוה עד דלא קאים על בירורו. אבל כשקאים על בירורו – לא חסר כלום.

קרבן הקדשה
ומנורה בצפון – לא גרסין. משוך מן הכותל שתי אמות כלפי צפון – שיהיו שני כהנים הנושאים שני סדרים הולכין זה בצד זה. ותוספתא גורסין **"משוך שתי אמות ומחצה"**. באמצע הבית – היינו באמצע ההיכל, כשלא נחשב בית קדשי קדשים עמו. ההיכל ארכו ארבעים, ובית קדשי קדשים ארכו עשרים אמה, והמזבח היה עומד בתחלת עשרים אמה של ההיכל המערביים. משליש הבית – של צד מזרח. ולפנים – לצד מערב. והיינו כשנחשב בית קדשי קדשים עמו. הוא **"מכלול הזהב"** – פסוק הוא בדברי הימים, וקמפרש מוח **"מכלול הזהב"**, וקאמר שהן כולו של זהב טהור שהיה לשלמה. שהרי עשר מנורות עשה, ולכל אחת היה צריך אלף ככר, כדמסקי. לקיים מה שנאמר במנורת משה **"ככר זהב טהור וגו'."** תני גרסין: מעשה במנורת מקדש שהיתה יתירה על מנורה שעשה משה במבדק דינר זהב, והכניסוהו לכור שמונים פעמים, ולא חסר האש ממסקיה. ופריך: **יאות –** בתמיהה: וכי כן הוא? והלא ענינו ראות כשנותנין זהב בכור באש הוא נחסר! ומשני: **עד דלא יקום וכי –** כשעדיין לא קם הזהב על ביריותו, שלא נצרף כל צרכו – נחסר ממנו. אבל שכבר נצרף כל צרכו – לא נחסר ממנו כלום, אפילו מכניסין אותה לאש כמה פעמים.

הכני גרסין: **תני השלחן היה נתון מחצי הבית ולפנים משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה** – שההיכל היה ארכו ששים אמה, כדכתיב **"והבית אשר בנה שלמה"** וגו', ומאותן ששים היה עשרים דבירי, כדכתיב **"ולמני הדביר עשרים אמה"** וגו'. וההיכל ארבעים, כדכתיב **"ארבעים באמה היה הבית הוא ההיכל לפנים"**. והשולחנות היו נתונים בעשרים אמה של היכל של צד הדביר והוא מחציו ולפנים, חציו ההיכל שהוא ארבעים אמות **כו' –** מן הכותל צפוני. שתי אמות ומחצה – כדי שיהיו הכהנים הנושאים שני סדרים יוכלו להלך זה בצד זה, כדאמרינן במשנה דמנחות שהיו מסדרין שני בני אדם והולכין שני בני אדם בעיניו שתי אמות ומחצה, כדמינו גבי בדי ארון, כמבנות שם. ומנורה כנגדו בדרום – כדכתיב **"את המנורה נכח השלחן"**. וגם כן היתה משוכה מן הכותל דרומית שתי אמות ומחצה. כן הוא ביומא שם. **ומזבח הזהב באמצע משוך כלפי חוץ –** לצד חוץ. וברייתא זו למאן דאמר מנורה ומקדש מונחים, וכדכתבו התוספות במנחות שם. **ומלו היו נתונים משליש הבית ולפנים –** כשנחשבו עשרים דבירי גס כן – אז הוא שלחנות כולן משליש הבית, וכדמוקי בבבלי שם. **כילו זהב של שלמה –** במנחות (ט"א, ט"ב) פריך תתם: והכתיב **"לכל כלי" כן** אין ספק נחשב בימי שלמה למאומה! ומשני: זהב סגור קאמרין. **מכניסו לכור כו' על אחד –** לכל מנורה עשה כן. וכן הוא במנחות שם. והכי זייקא קרא אה חסור אותה. הנה גרסין: **במנורת מקדש –** ולא במנחות שם. וגרסת הספרים כפי שם ניכר. **ולא חסר כלום –** וקאמר שלא תקשי ממה שאמרנו שהיה חסר בכל פעם הרבה, דהוה עד דלא קאים על בירורו. אבל כשקאים על בירורו – לא חסר כלום.

צירוף הזהב בכור היתוך מועיל להפחתת משקל הזהב, ואין אם כן לאחר שצירוף שלמה את זהב, כמובא למעלה, נותר בידו רק כדי אחד מאלף? **ומשיבים: אין הדברים סותרים, ויאות [ונכון הוא].** שכן עד **דלא יקום על בריה** [נעו שלא עומד על ביריותו. נקיוו המושלם] – **הוא חסר סגיון** [היה חסר הרבה], שצירפו בכור היתוך מפריד ממנו את הסיגים ומפחית בכך את משקלו, ואילו מן **דר קיים על בריה** [ושואו עומד כבר על ביריותו. נקיוו המושלם] – שוב הוא **לא חסר כלום.** והוזהב שהיה ביד שלמה, שלא כשל משה, לא היה מחוללתו נקי ממוקק מסיגים. **א הלבנה ד משנה** עשר שופרות (קופות שצורתן כשופר, רחב מלמעלה וצר מלמטה) היו במקדש, והיה כתוב עליהן על כל אחד מהם לצורך מה הכסף הניתן בו.

עיונים

היה נתון השלחן היה נתון וכי פירוש הגמרא כאן הוא לגרסת המוחקים את המלה "יאה" (ראה תלפין הרתן ופה ענין).
השלחן היה נתון כל הבריות המצוינות בכרייתא זו ומיקום הכלים השונים במקדש מבוטאים על מידת המקדש כפי שהן מפורשות בפסוק **"והבית אשר בנה שלמה לח' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ועליושים אמה קומתו"** והואלם על פני הכל הבית עשרים אמה ארכו על פני רחבו הבית עשר באמה רחבו על פני הבית" (מלכים א א, ו-ג). כמפורש בתבוב (שם ועוד) היה המקדש מחולק לשלושה מדורים: האולם שהיה החיצוני מכולם, לפנים ממנו ההיכל, ולפנים ממנו בית קודש הקדשים. הברייתא שלפנינו מתייחסת רק להיכל ובית קדשי הקדשים ולמיקום הכלים בתוכם. שתייתיהם בידו "ששים אמה ארכו ועשרים רחבו". ההיכל – ארבעים על עשרים, ובית קודש הקדשים – עשרים על עשרים.

משוך קלימטא

טעם הדבר מובאר ביומא (לגב), שכן אמר הכתוב **"ושמט... את המנורה נוכח השלחן"** (שמות כו, לה), ומשמע שצריך שכיכול "יאה" המנורה והשלחן זה את זה, ולכן אין מעניינין את המזבח בדיוק ביניהם, כדי לא לחצוץ ביניהם.

עשר מנורות עשה שלמה

הטעם שעשה שלמה המלך עשר מנורות ועשר שולחנות, משום ששטח ההיכל שבנה שלמה היה גדול מזה שעשה משה רבינו (המשכן) יותר מאחד עשר פעמים. משום המען היה שלושים אמה אורך על עשר אמות רחבו וגובהו עשר אמות. ובסך הכל: שלוש אלפים אמה (10x10x30). וההיכל שבנה שלמה היה ששים אמה אורך על עשרים אמה רחבו וגובהו ששים אמה. ובסך הכל: שלוששים ושש אלף אמות (50x20x60). ולכן במשכן היה די במנורה אחת בלבד, ואילו במקדש היה צורך באחת עשרה מנורות. וכיון שאמרה התורה וישם את המנורה באותו נוכח השלחן" הרי שהיה צורך באותו מספר שולחנות (משך חכמה פרשת צוהר).

זהב טהור

זהב טהור הוא זהב טהור במיוחד. ונקרא כך משום שבישע שפתח מקום אחד לקנות זהב טהור זה, כל התניות האחרות שנמכרים בהן מיני זהב אחרים נטורות (יומא קמח,א וראה ש"ש עם במנחות כ"א). ולב"ג פירש (במלכים א, א טט): זהב מוקק, ולדעתו היה קרוי כן משום שהיו סותרים אותו בתוך הברז עם חומרים אחרים המסירים ממנו את הסיגים.

אורח ההלכה

מקום הנחת המנורה שלחן הקטורת המנורה היתה מונחת בדרום ההיכל משמאל הכנסה, ושולחן הפנים – מימין, ושניהם היו מונחים בצד קודש הקדשים מבחוץ. ומזבח הקטורת היה משוך מבין שניהם כלפי חוץ. בכרייתא (נרבים) ספר עבודה הלכות בית הבחירה פ"א ד"ז).

שלושה עשר שופרות היו במקדש וכו'

בבית המקדש היה תמיד שלוש עשרה תיבות, ותבנית כל תיבה כגון שופר. ראשונה – לשקלי שנה זו. שניה – לשקלי שנה שעברה. שלישית – שכל מי שהתחייב קרבן שתי תורים או שני בני יתנו אחד עלה ואחד חסאת משלך את דמיהם לתיבה זו. רביעית – שכל מי שהתחייב קרבן עולת העוף בלבד משלך את דמיה לתיבה זו. חמישית – למי שהתנדב מעות לקנות בהם עצים למערכה. שישית – למי שהתנדב מעות ללבונה שביעית למי שהתנדב זהב לתרבות. שמינית – למותר חטאת. וכן שהפריש מעות לחטאתו וקנה בחלקם חטאת הותרין מן המעות, משלשך את השאר לתיבה. שתישית – למותר אשם. שישית – למותר קניי וכיסי ובת ויולדות. אחת עשרה – למותר קמח,א וראה ש"ש עם במנחות כ"א). ולב"ג פירש (במלכים א, א טט): זהב מוקק, ולדעתו היה קרוי כן משום שהיו סותרים אותו בתוך הברז עם חומרים אחרים המסירים ממנו את הסיגים.

המקדש

המקדש – למותר אשם מצורע. שלוש עשרה – למי שהתנדב מעות ללעלת בהמה. כשיכוסם המעשה ממסכת שקלים פ"ב מ"ב). (רמב"ם ספר זמנים הלכות שקלים פ"ב ה"ב).

עיונים

היה נתון השלחן היה נתון וכי פירוש הגמרא כאן הוא לגרסת המוחקים את המלה "יאה" (ראה תלפין הרתן ופה ענין).
השלחן היה נתון כל הבריות המצוינות בכרייתא זו ומיקום הכלים השונים במקדש מבוטאים על מידת המקדש כפי שהן מפורשות בפסוק **"והבית אשר בנה שלמה לח' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ועליושים אמה קומתו"** והואלם על פני הכל הבית עשרים אמה ארכו על פני רחבו הבית עשר באמה רחבו על פני הבית" (מלכים א א, ו-ג). כמפורש בתבוב (שם ועוד) היה המקדש מחולק לשלושה מדורים: האולם שהיה החיצוני מכולם, לפנים ממנו ההיכל, ולפנים ממנו בית קודש הקדשים. הברייתא שלפנינו מתייחסת רק להיכל ובית קדשי הקדשים ולמיקום הכלים בתוכם. שתייתיהם בידו "ששים אמה ארכו ועשרים רחבו". ההיכל – ארבעים על עשרים, ובית קודש הקדשים – עשרים על עשרים.

משוך קלימטא

טעם הדבר מובאר ביומא (לגב), שכן אמר הכתוב **"ושמט... את המנורה נוכח השלחן"** (שמות כו, לה), ומשמע שצריך שכיכול "יאה" המנורה והשלחן זה את זה, ולכן אין מעניינין את המזבח בדיוק ביניהם, כדי לא לחצוץ ביניהם.

עשר מנורות עשה שלמה

הטעם שעשה שלמה המלך עשר מנורות ועשר שולחנות, משום ששטח ההיכל שבנה שלמה היה גדול מזה שעשה משה רבינו (המשכן) יותר מאחד עשר פעמים. משום המען היה שלושים אמה אורך על עשר אמות רחבו וגובהו עשר אמות. ובסך הכל: שלוש אלפים אמה (10x10x30). וההיכל שבנה שלמה היה ששים אמה אורך על עשרים אמה רחבו וגובהו ששים אמה. ובסך הכל: שלוששים ושש אלף אמות (50x20x60). ולכן במשכן היה די במנורה אחת בלבד, ואילו במקדש היה צורך באחת עשרה מנורות. וכיון שאמרה התורה וישם את המנורה באותו נוכח השלחן" הרי שהיה צורך באותו מספר שולחנות (משך חכמה פרשת צוהר).

זהב טהור

זהב טהור הוא זהב טהור במיוחד. ונקרא כך משום שבישע שפתח מקום אחד לקנות זהב טהור זה, כל התניות האחרות שנמכרים בהן מיני זהב אחרים נטורות (יומא קמח,א וראה ש"ש עם במנחות כ"א). ולב"ג פירש (במלכים א, א טט): זהב מוקק, ולדעתו היה קרוי כן משום שהיו סותרים אותו בתוך הברז עם חומרים אחרים המסירים ממנו את הסיגים.

אורח ההלכה

מקום הנחת המנורה שלחן הקטורת המנורה היתה מונחת בדרום ההיכל משמאל הכנסה, ושולחן הפנים – מימין, ושניהם היו מונחים בצד קודש הקדשים מבחוץ. ומזבח הקטורת היה משוך מבין שניהם כלפי חוץ. בכרייתא (נרבים) ספר עבודה הלכות בית הבחירה פ"א ד"ז).

שלושה עשר שופרות היו במקדש וכו'

בבית המקדש היה תמיד שלוש עשרה תיבות, ותבנית כל תיבה כגון שופר. ראשונה – לשקלי שנה זו. שניה – לשקלי שנה שעברה. שלישית – שכל מי שהתחייב קרבן שתי תורים או שני בני יתנו אחד עלה ואחד חסאת משלך את דמיהם לתיבה זו. רביעית – שכל מי שהתחייב קרבן עולת העוף בלבד משלך את דמיה לתיבה זו. חמישית – למי שהתנדב מעות לקנות בהם עצים למערכה. שישית – למי שהתנדב מעות ללבונה שביעית למי שהתנדב זהב לתרבות. שמינית – למותר חטאת. וכן שהפריש מעות לחטאתו וקנה בחלקם חטאת הותרין מן המעות, משלשך את השאר לתיבה. שתישית – למותר אשם. שישית – למותר קניי וכיסי ובת ויולדות. אחת עשרה – למותר קמח,א וראה ש"ש עם במנחות כ"א). ולב"ג פירש (במלכים א, א טט): זהב מוקק, ולדעתו היה קרוי כן משום שהיו סותרים אותו בתוך הברז עם חומרים אחרים המסירים ממנו את הסיגים.

המקדש

המקדש – למותר אשם מצורע. שלוש עשרה – למי שהתנדב מעות ללעלת בהמה. כשיכוסם המעשה ממסכת שקלים פ"ב מ"ב). (רמב"ם ספר זמנים הלכות שקלים פ"ב ה"ב).

הלבנה ד משנה "תקליו חתיני" – שבו נותנין שקלי שנה זו. וכשמגיע זמן התרומה, הגובר מוציא כל שקלים

קרבן העדה

שבשופר ונותנין ללשכה, כדי שיתרמו מהם. והשני כתוב עליו "תקליו עתיקין", ומי שלא הביא שקלו בשנה זו – מביא בשנה שאחר כך, ונותנו לשופר. והגובר נוטלם ונותנם בשבילי הלשכה. והשלישי כתוב עליו "קנין", והן תורין גדולים. והרביעי – "גזולי עולה", והן בני יונה הקטנים. וכולן עולות, אבל לקני חובה לא היה שופר, כדמפרש בגמרא. "עצים" – המתנדב עצים למערכת נותן דמיהן לתוכו. "לבונה" – המתנדב לבונה נותן דמיו לתוכו. "זהב" – המתנדב זהב נותנו שם או דמי שויו, והוא לכפורת. כלומר, כללי שרת, שהמורקות קראים "כפזי זהב" בעזאם ובדברי הומים. לפי שהתכוון מקח בהן אצבעו בין הזאה להזאה, שהשירים שבאצבעו פסולים. ששה – שופרות הנותרות הן לבונה, ובגמרא מפרש מנא לן. ודוקא המתנדב סתם, אבל אם הביא אפילו קורט שמסדרין על המערכה, ושיעורו מפורש בגמרא. לא יפחות מן קומץ – שזהו שיעור הלבונה הבאה עם המנחה. ובגמרא מפרש מנא לן. ודוקא המתנדב סתם, אבל אם הביא אפילו קורט של לבונה – מביא. זהב – המתנדב זהב סתם, לא יפחות מדינא זהב. "אשם הוא אשום אשם לה" – וקשאי וישא לסיפא, "דאשם הוא" – משמע בהווייתו יהא, כאלכנה, שהוא נשוא לכהנים. "ראשם לה" – משמע שכולו לה. ודרש ירודיע הכהן: כל שהוא מותר חטאת ואשם – וליקח באותו המותר עולות. נמצא שני הכתובים קיימים, "אשם לה" – שני, ו"אשם לכהנים" – העולות.

והיכן מצוי שנה זו ביהודי? – "כסף אשם וכסף חטאת לא יובא בית ה' לכהנים יהיו". ואי אפשר לומר כסף שקדש לשם חטאת ולשם אשם יהיו בו הלוואה. אלא הכי קאמר: יעשר ממנו דבר שיהנו בו הכהנים, והיינו עולות, שהעולות לכהנים.

ב גמרא אמר רבי יהודה לא היה שופר של קנין – חובה, כגון זב ובה וילדת. שיתנו לתוכו מעות, כשם שהיו שופרות לקן נדבה, כדתנן במתניתין. **מפני הערבות** – שמא תמות אחת מאותן שנתנו מעות בשופר, והוא להו מעות חטאת משתו בעליה מעורבין עם הכשרות, והכל פסולין והולכין לים המלח. הכי גרסין: **התני: האשה שיש עליה לידה או זבה מביאה דמי קן וכו'** – כן הוא ברמב"ם פרק קמא מהלכות מחוסרי כפרה. **אבל באומרת "הרי עלי קן"** – שנים עולות. והרב רבי אליהו פולדא לא הרגיש בזה. **ונותנתו בשופר** – שכתבו עליו "קנין", דמי הקנין קצובין היו.

תקליו חתיני – שקלי שנה זו היו מטילין לשם. וכשמגיע זמן התרומה הגובר מוציא כל השקלים שבשופר ונותנין ללשכה, כדי שיתרמו מהם. **עתיקין** – של אשתדק, ומתן ניתנין לשירי לשכה. **תורים** – גדולים. **בני יונה** – קטנים. **קנין** – כולו עולות. אבל לקני חובה לא היה שופר. ובגמרא מפרש טעמא דרבי יהודה. **עצים לא יפחות** – עצים סתם שני גזירין, כמו שהיו במערכה, וכדמפרש בגמרא. **לא יפחות מקומץ** – שזהו שיעור לבונה שבאה עם המנחה. ובגמרא יליף ליה מנא ליה. **זה מדרש דרש כו'** – לשה רבינו הגאון: שיעור חידש שהעולות לכהנים, דסלקא עדתן אמינא דנדבה הוא כולו לבונה, כמו הקדש בדק הבית. והוה שאמר: ואומר "כסף אשם וכסף חטאת" דסלקא עדתן אמינא שיובא בית ה' ולא למזבח משום העור. אבל זה לא היה בסלקא דעתן כלל שביאי קרבן אחר חטאת ואשם, שיאכלו הכהנים מנדבה, דאף עולות חידוש הוא.

ב גמרא תניא אמר רבי יהודה לא היה שופר של קנין כו' – לקנין חובות, כמו זב ובה וילדת, שיתנו לתוכו, כמו שהיה לקן נדבה. **שמה תמות** – אחד ממעלי הקנין שנתנו בשופר. **תמות** – שמתו בעליהן. והוה ליה מעות אותן שמתו בעליהן מעורבות עם הכשרות, וכולן ילכו לים המלח. **והתניא האשה כו'** – הוא תוספתא פרק שני דשקלים, והובאה בעירובין ונותנת בשופר, וטובלת ואוכלת כקדשים לערב. והכי נמי הכי פירוש: שאמרה היינו ששואלת הרי עלי חוב קן מלידה או מזיבה, או שאלת מה תעשה, את תביא דמיהן? וכן באיסור אכילת קדשים. **מביאה דמיהן** – כך הוא דינה שתיבא דמיהן של שני התורים, ונותנת בשופר שכתבו עליה "קנין", ששם נותנין מעות קני חובה

עיונים
זהב לכפורת רשי' בתמורה (ג,ג). הביא שני פירושים: האחד, שהיה זה זהב לתרומה כלי המקדש בכלל. והשני, שהמתנדב להביא למקדש "כלי שרת" סתם הרימו מביא מזהב (ויקרא ב,מקראי חובי, עזרא א, ז). ורשי' העיף את הפירוש השני, ונימוקו: כי קדשי ברק הבית לא היו מביאים למקדש אלא לידו הגובר, ולכן לא נצרך להגמיר עבדם שופר במקדש. וש פירשו שהוא נער עיקרו לצפוי זהב בעור בית קדש הקדשים (שהיה נקרא "בית הכפורת"). ששני שומרי התרומות היה מנוצל לצורך זה (חז"ל יומא נ"ב). וכן דעת רמב"ם בפי"ח מהלכות שקלים פ"ב ה"א. מאירי. ר"ש סיריליא.

קנין וגזולי עולה הכספים שהובטחו בקופות הללו שימשו להקרבת קרבנות מסויימים. ואף קרבנות אלה ניתנו לכפרתם של יחידים שהצרכו לקרבנות מסויימים, מכל מקום היו הכהנים מקיימים קרבנות לפי העניין והצורך בכל שעה. ואף שבשעה שהקריבו לא היה מרוץ של מי הוא כל קרבן יחיד או אינו מעבד וכיוצא הנותנים יחידים בטוחים שקרבנם יובא ויכפר בזמן הקרוב ביותר. **זה מדרש דרש הירידת כהן גדול** הוא היורד הבת הגדול, שעסק בארגון מחדש של בית ה' בימיו הראשונים. ויש שפירשו (בפירוש בפנים) שדרש זאת על בסיס ותולדו ראשונים על בסיס מה דרש את זאת יהודי. יש שפירשו (בפירוש בפנים) שדרש זאת על בסיס הסתירה לכאורה שבין שני הכתובים: "כסף אשם וכסף חטאת לא יובא בית ה' לכהנים יהיה" (שם).

על האחר היה כתוב "תקליו חתיני" (שקלים חזשים); ועל האחר היה כתוב שנועד ל"תקליו עתיקין" (שקלים עתיקים, שנים); ועל אחר היה כתוב "קנין"; ועל האחר היה כתוב "גזולי עולה"; ועל האחר היה כתוב "לבונה"; ועל האחר היה כתוב "זהב המנחה"; ועל האחר היה כתוב "זהב הכפורת"; למי שניב הוב למקדש; ועוד ששה שופרות ששימשו לקניית בהמות לעולות נדבה. ובסך הכל שלשה עשר שופרות הם. השופר שהיה כתוב עליו "תקליו חתיני" (שקלים חזשים) היה מיועד לשקלים (מחצית השקל) שהיו מביאים בכל שנה ושנה לצורך אותה שנה, והיו מוציאים אותם משם ומצדדים אותם לשאר השקלים שבלשכה. וזה שכתבו עליו "תקליו עתיקין" היה מיועד לשקלים שהביא מי שלא הביא את מחצית שקלו אשתדק (בשנה שעברה) ושוקל (נותן שקלו) לשנה הבאה, כלומר, זו שלאחריה, שנה זו; המעות שבשופר שכתבו עליו "קנין" הן מיעודות רק לקניית תורין לקרבנות העוף; והמעות שהשופר שכתבו עליו "גזולי עולה" הן מיעודות רק לקניית בני יונה עבור עולת העוף; וכולן, כלומר, הן המעות שב"קנין" והן אלה שב"גזולי עולה" מיעודות לעולות נדבה בלבד. אלו דברי ר' יהודה. והכמים אומרים: הן המעות שב"קנין" והן המעות שב"גזולי עולה" היו מיעודות הן לתורים והם לבני יונה, אלא שאמעות שבשופר "קנין" היו מיעודות לקרבנות חובה של זב, ובה, וילדת ומצורע, אחד חטאת ואחד עולה. ואילו המעות שבשופר "גזולי עולה" היו מיעודות כולן לעולות נדבה. ולענין שיעור המניה בכמה מן הנדרות האמורות: האומר בלשון נדר "הרי עלי עצים למקדש" ולא פירש את שיעור נדבתו – לא יפחות משני גזירין (התיכות עץ, כתיכות הערוכות על המזבח). האומר "הרי עלי לבונה" – לא יפחות של לבונה, כשיעור הלבונה הבאה עם המנחה. "הרי עלי זב" – לא יפחות מדינא זהב.

שנינו שהיו ששה שופרות לנדבה, ומפרטים: נדבה זו מה היה עושין בה? – לוקחים (קונים) בה בהמות לעולות, הבשר מוקטר כולו על המזבח כקרבת לשם, והעורות ניתנים לכהנים. ודבר זה נלמד מדרש הכתובים, כמדורש שדרש ירודיע הכהן הגדול. שמצאנו שני כתובים הסותרים לכאורה זה את זה, שבמקום אחד נאמר (בענין קרבן האשם) "אשם הוא אשום אשם לה" (ויקרא ה, ט) (לה' ולא לכהנים, ובמקום אחר נאמר "כחטאת כאשם חטאת חכהן אשר יכפר בו לו יהיה" (שם ז, ז) – לכהנים ולא לה'. הא כיצד? אלא יש לקיים את שני הכתובים באופן שלא יסתרו זה את זה, וזה הכלל: כל כסף שהוא בא משום חטאת ומשום אשמה, שהפריש אדם מעות לחטאתו או לאשמו ולאשמו – שקנה בהן את הבהמה הראויה לאותו קרבן נותרו חלק מהמעות שהפריש – ילקח (יקנה) בהן בהמות לעולות נדבה, כשהבשר כולו יוקרב כליל לשם (לקרבן לה') והעורות ניתנו לכהנים. נמצאו שני כתובין אלה קיימין, אשם לה' שהוא הקרבן עצמו, ואשם לכהן. וכהלכה זו עולה מדרשת ירודיע בענין זה מצאנו גם ירודיע הכהן הגדול. שמצאנו שני כתובים הסותרים לכאורה זה את זה, שבמקום (מלכים ב, יב, ז). כלומר, הכסף הנותר מדמי אשם חטאת לא יובא למקדש כמנחה לבדק הבית שאין בו לכהנים כלום, אלא לרבר שגם "לכהנים יהיו", והוה קרבן עולה, שעורו ניתן לכהנים.

ב גמרא תניא (שנויה ברייתא). אמר ר' יהודה: לא היה שופר של קנין במקדש אשר בירושלים. וטעמו של ר' יהודה: מפני התערבות, שמא תמות אחת מהן, מן הנשים הצריכות להביא קן לחובתן (הזבה או המצורעת) לאחר שנתנה את דמי קניה בשופר המיועד לכן, ומאחר שהחטאת שמתו בעליה פסולה והולכת למיתה, כך גם דמי חטאת שמתו בעליהם שאסורים להולכים לאיבוד, ונמצאו אם כן דמי חטאת מיתות (שדינין למיתה) מעורבות בהן בתוך שאר הכספים שבשופר, ומאחר ואי אפשר להבדיל ביניהן, אסורות כל המעות שבשופר. ומקשים: והתניא (והרי שנויה ברייתא): האשה שאמרה "הרי עלי קן" – מביאה דמי קן למקדש, ונותנתו בשופר את הכסף הזה, לכהנים (ראב"ד).

אורה ההלכה
היה עלי עצום לא יפחות וכו'. המתנדב למקדש ואומר "הרי עלי עצים", לא יפחות משני גזירי עצים (שעובים כמות גרש סאה וארבע אמה). במנשה. (רמב"ם ספר עבודה ה'לכות מעשה הקרבנות פ"ז ה"ג).
היה עלי... לבונה המתנדב למקדש ואומר "הרי עלי לבונה", לא יפחות מקומץ במנשה. (רמב"ם שם).

מסורת הש"ס
ח. בבלי זבחים ק"א.
מנחות ק"ד, שם ק"ב.
ט. משנה מנחות י"ג.
ירושלמי שביעית ט"ה.
י. תוספתא מנחות י"ט.
יא. בבלי זבחים ק"א.
תורה כ"ב, ספרא ספרא ויקרא דבורא דחובה, יב"א.
ילק"ש תורה תעט.
יב. תוספתא שקלים ג"ג.
ירושלמי יומא א"א, גיטין ז"ד, בבלי יומא ה"א (בשינוי).
יג. עיין בבלי עירובין ל"א.

נדרות
וגזולי עולה בכת"ם: וגזולי עולה (וכן בכ"ס).
שקל לשנה הבאה בכת"ם: שקל שנה עשר.
משום חטאת בכת"ל ועוד: משום חטא.
ילקח בו עולות בכת"ל: ילקח בו עורות, והוא עולת סופר ובדפוס: וילקח בו עולות.
כחן גדול בכת"ם: הכהן.
קיימין אשם לה' בדפוס: קיימין אשם לה' ס.
ונותנו בשופר בכת"ם: ונותנו בשופר.

- מסורת הש"ס**
- א. עיני יומא נהב.
 - ב. בבלי יומא נהב, ראה ע"ז מטב, שרין ט"א.
 - ג. בבלי עירובין ל"ב, יומא נהב, ב"ק מטא, חולין י"א, וראה גיטין כ"א.
 - ד. ירושלמי שביעית ט"ה, נדרים ח"ה.
 - ה. משנה יומא ב"ה.
 - ו. ראה בבלי מנחות כ"ב, שם ק"ב, ספרא ויקרא דבורא דנדיבה ח"ה, ל"יש תורה תמו, שם תנן.
 - ז. ראה בבלי זבחים ס"ב, ל"יש תורה תמו.
 - ח. ספרא ויקרא דבורא דנדיבה ט"ו, שם אמור י"ה, וראה בבלי מנחות ק"ב.

גדרות

ואוכלת בקדשים בכת"י מן הגניזה; **ומשכנת ואוכלת בקדשים**.
ואין הכהן חושש בהגריא: **ואין חושש**.
ואי אמרינן נברור בהגריא: **ואי אמרינן בריה נברור**.
הא אמרינן בעלמא בכתימא מילים אלו חסרות.
קרבן לרבות את העצים בכתי"י: **לרבות את העצים** (בהגריא) מוחק מילים אלו.
עובין אמה באמה שוחקת בכתי"י: **עובין באמה דקת**.
ר' חוני - טורטיני בכתי"י משפט זה חסר.
אמה היסוד אמה טובב בהגריא: מוחק מילים אלו.
מה אזכרה האמור להלן מלא קומץ - אי בכתי"י מילים אלו חסרות.

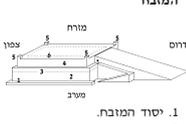
לשון

טורטיני
מקור המלה ביוונית (στρογγύλη) (טורטיני), ומשמעה - מאזניים, וכאן כוונתו למוט הנישא על מוט אחד, כעין מוט המאזניים.

מאזניים מתחוקת הרומית

החיים

1. יסוד המזבח.
2. טובב.
3. חוט חסיקרא.
4. גובה מקום המערכה (אמות).
5. קרנות.
6. מקום הילוך גבלי הכהנים (הכרכוב, ראה עוינים).

ולאחר שטבלה לטהרתה והעריב שמשה מותרת להיות אוכלת בקדשים, ואינה חוששת שמה נתעצל בהן הכהן ולא הקריבין ונמצא שהאשה מחוסרת כפרה ואסרה באכילת קדשים, ואין הכהן חושש שמה מתה אחת מהנשים שהניחו מעוה שופר זה וממלא דמי הטאות מיתות מעורבות בהן. ומשמע שהלכה זו דעת הכל היא, ובכלל זה ר' יהודה (שלא חלק עליו), ואם כן איך אפשר להסביר את שיטת ר' יהודה שלא היו שופרות לקניי חובה משום החשש שמתה אחת מן הנשים ודמי הטאות מתות מעורבות הנשים המעות שבשופר? ומשיבים: ר' יהודה אינו חושש שמה תמות אחת מהנשים בעלות מעות התטאת, אלא כי באמרינן (כאשר אנו אומרים) ומסכרים את שיטת ר' יהודה הרי זה במקרה שנודע בריא שמתה אחת הנשים המעות שנחנה דינן כחטאת שמתו בעליהן ודאי, וחושש ר' יהודה שיתערבו מעות חטאתה בשאר המעות והיפסלה כולן מהקדבה, וכדי שלא יוצר מצב כזה, לא שופר מיוחד לקניי חובה. ושואלים: ואי אמרינן (ואף אם נאמר) כי יש לחשוש שיש בשופר מעות פסולים, עדיין ניתן הדבר לחקוק בדרך זו: נברור ארבעה זויי (נברור ארבעה זויים) שהם דמי קן אחד (כמבואר במשנה כריתות פ"א מ"ז), ונאמר כי הוברר הדבר שאלו הן המעות הפסולות, ומעות אלה נישדי כהגריא (נחוק אותם בנהן) לאבדם, ואידך לישתרו (והשאר יהיו מותרים), ואף לשיטת ר' יהודה יוכלו לעשות איפוא שופר לקניי חובה! ומשיבים: דבר זה אינו מועיל לדעת ר' יהודה שהא אמרינן בעלמא (הרי אנו אומרים בכלל) שר' יהודה לית ליה (אין לו, אינו מקבל) את העקרן של דין ברירה. שלדעתו אין אומרים שלאחר מעשה מתברר מצב שלא היה מוגדר כן מלכתחילה, כאילו היה ברור מראשיתו שהוא כן. ולשיטה זו אין באיבור ארבעה זויים מהשופר כל פתרון, ולכן הוא סבור שאין עושים שופר לקניי חובה.

ואוכלת בקדשים. ואינה חוששת שמה נתעצל בהן. ואין הכהן חושש שמה מתה אחת מהנשים שהניחו מעוה שופר זה וממלא דמי הטאות מיתות מעורבות בהן.

א **רבי יוסה בי רבי בי (ביבא) אמר רבי בא בר ממל בעי: אמר "הרי עלי עץ" - מביא גיזר אָחד. אמר רבי לעזר: מתניתא אמרה כן, שזה קרן בפיני עצמו וזה קרן בפיני עצמו. קהאי דתנינן תמן: "שנים בידם שני גזרי עצים. "קרן" - לרבות את העצים. רבי יהושע בן לוי אמר: יעוביין אמה באמה שוחקת, וקרן באמה גדומה. רבי חוני בשם רבי אמי: קמין טורטיני. אמר רבי שמואל בר רב יצחק: לפי שלא היה מקום המערכה אלא על אמה, לפיכך לא היה בו אלא אמה גדומה. ותני כן: אמה היסוד, אמה טובב, אמה כרכוב, ואמה קרנות, ואמה מערכה.**

ב **לבונה לא יפחות מקומץ. ונאמר כאן "אזכרה" ונאמר להלן "אזכרה",**

שנינו במשנה שאם אמר "הרי עלי עצים", לא יפחות משני גזרים. ומביאים כי בדומה לכך ר' יוסה בי (בנו) של ר' בון אמר ר' בא בר ממל בעי (שאל, הסתפק) מה יהא הדין כאשר נרב אדם ואמר "הרי עלי עץ" בלשון יחיד, האם יהיה מביא גזר אחד בלבד. אמר ר' לעזר: מתניתא אמרה כן (המשנה (שחבא להלן) אומרת כן). כלומר, ממשנה זו יש פתרון לשאלה זו, ושנינו לגבי שני גזרי העצים שהיו מופסים בכל יום לאש המערכה שעל המזבח לפני הקרבת קרבן תמיד של שחר ולפני של בין הערביים, שאינם קרובין אחד, אלא גזר עץ זה קרן בפני עצמו וזה קרן בפני עצמו, וכיון שהוא קרן לעצמו, יכול אדם לנדוב אפילו אחד מהם. והיכן שנינו כן? כהאי דתנינן תמן (בנו ששנינו שם) בענין סדר קרבת קרבן התמיד של בין הערביים, שהיו שנים (שני כהנים) שנינו לגבי המקום המערכה שעל המזבח כשבידים שני גזרי עצים לצורך המערכה, גזיר אחד ביד כל אחד, ומשמע שכל גזיר עץ הוא ענין קרבן לעצמו ולכן צריך לכל גזיר כהן בפני עצמו. ומנין שאף היחיד יכול לנדב עצים למערכה? - שנאמר: "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה" (ויקרא ב', א), והמלה "קרבן" באה לרבות את העצים שנקראו בכתוב "קרבן" ("והגוללות הפלנו על קרבן העצים". נחמיה י', לה), ולומר שאף היחיד ("ונפש") יכול לנדב עצים.

מכיון שעסקנו בנדב העצים למערכה, מפרשים את מידתם. ר' יהושע בן לוי אמר: עוביין של העצים הללו הוא אמה באמה שוחקת (מרווחת), וארבע אמה גדומה (קצוצה, חסירה). ר' חוני בשם ר' אמי: שיעור עוביין הוא כמין טורטיני (קנה המשוכלל), כלומר, מדוייק. ובעטם הדבר שהיה ארכן באמה גדומה, אמר ר' שמואל בר רב יצחק: לפי שלא היה מקום המערכה במזבח הנחושת שמה משה יבא אמה על אמה, לפיכך לא היה בו בגזיר אלא אמה גדומה, כדי שלא יכלו כלפי חוץ. ותני כן [ובן שוניה ברייתא]: אמה היה רוחב היסוד של המזבח שעשה משה, אמה רוחב הסובב, אמה רוחב כרכוב, ואמה רוחב קרנות, ואמה אחת רוחב מקום המערכה.

ב שנינו במשנה שאם נרב אדם ואמר "הרי עלי לבונה" ולא פירש את שיעור נרבתי לא יפחות מקומץ. ומביאים מקור לדין זה: נאמר כאן בלבונה הבאה עם לחם הפנים לשון "אזכרה" (ונתת על המערכת לבונה זכה והיתה לחם לאזכרה. ויקרא כד, ז), ונאמר להלן בענין מנחת חוטא לשון "אזכרה" ("וקמץ הכהן ממנה מלוא קומצו את אזכרתה" (שם ה, יב)).

יתפרש לבונה בפני עצמו דמשנה. נאמר כאן - היינו בלבונה הבאה עם המנחה - היינו כל שם הקטרת לבונה אף הבאה בפני עצמו וכדמשמע בבבלי מנחות (ק"ב), ונאמר להלן - בלחם הפנים "ונתת על המערכת לבונה זכה" וגו' לאזכרה".

עיונים

נברור ארבעה זויי וכו' הקשו ראשונים: והרי אף לדעת המקבילים את העיקרון של בריה, אין זה אלא כדי לטמון על ידי בריור זה, כדי להחליט כשש לברר מעשה שספק איך היה מתחילתו, ואולם לא כדי לברר איסור מתוך תרעובת של איסור והיתרו ולפיכך פירשו את כוונת הגמרא, שכל אופן היה אפשר לעשות שופר עבור קניי חובה, ובדרך זו: שכל הנתון מעות לתוך שופר זה יתנה אף בלבד. ור"ח בשעת הבחינה שאם ויחלבו מעותיו לנהר לאחר מיתת אחד מחונני המענות בששופר. יהיו המעות שנתון עתה מוקדשות מלכתחילה לשה אדם אדם, ואם ימות הוא עצמו, יהיו המעות הללו מוקדשות כבר מעתה לשמו. ונמצא כי כל המעות שתישארהן שופר זה דבר בשופר תהיינה רק של חונני המעות החיים, וכשרות לחטאת. ובכל אופן תנאי זה מועיל רק אם מקבילים את העיקרון של בריה, שבהשילכת המעות אל הנהר מתברר שאלו הן המעות שהוקדשו מלכתחילה לשה המת (תרי, תהראש ריטביא: יומא נהב, וראה חו"ט: המורה לא ד"ה ואידך).

לפי שלא היה מקום המערכה אלא אמה על אמה ולמדו חכמים מתור לשון הכתוב "אשר על המזבח", (יעל העצים אשר על האש אשר על המזבח. ויקרא א, ח) שצריכים העצים להיות דוקא על המזבח ולא חוץ לה. ולכן צריכים הגזרים להיות אמה סתרה קצת (קרן העדה. תקל"ח. חזקוני. פ"ג ע"ק).
מקום המערכה אלא אמה על אמה כהב הרמב"ם (הלכות איסורי מזבח פ"ו ה"ג) ששיעור זה של אמה על אמה היה קצוב לדורות. ומבררו עליו כי אחר שנקבעה מידת הגזרים למערכה, אף שמידת המערכה גדלה, ובגן בבית שני שזוהה מידתה עשרים וארבע אמות על עשרים וארבע

ואוכלת בקדשים - לערב. ואינה חוששת שמה נתעצל בהן - דחזקה על בית דין של כהנים שאינן עומדים משם עד שיכלו כל מעות של אותו שופר, כדי שלא יאכלו מחוסרי כפרה בקדשים. ואין הכהן חושש וכו' - ולא פליג רבי יהודה שמע דכולי עלמא מודים דלא חיישינן שמה מתה אחת מהן. ומשיני: כי **קאמרינן** לרבי יהודה דחייש תרעובת מעורבות לרבי יהודה דחייש תרעובת מעורבות לתוך השופר, נמצא שהן מעורבות. ופריך: ואי אמרינן כו' - כלומר, אמאי? ונברור ארבעה זויי דמי החטאת ונאמר דאלו הן דמי החטאת שנתנו בעלמא, והשאר יקרבו! ודקאמר ארבעה זויי - היינו זויי פסיטי ששמנתה מהן הוא דינר צורי, והן דמי פרידה אחת. ותנן: בו ביום עמדו קנין ברבעתים. פירוש: פרידה אחת. והרובע הוא חצי דינר צורי, שהוא ארבעה זויי מנינה. אי נמי: אורחיה דש"ס לתמני ארבע. לית גמיה בריה - דא"ס סמנינן אבריה למשיי איסורא. בעי אם אמר "הרי עלי עץ" ולא נאמר "עצים", שלא נתחווין אלא לעץ אחד, מהו שיביא אחד או שנים? **מתניתא אמרה כן -** שאף גזר אחד הוא קרבן, ונדרו נדר. כהאי דתנינן תמן (ביומא פרק שני, ושנים שני כהנים גידם שני גזרי עצים - גזיר אחד על גזיר אחד, שמע מניה: שכל אחד קרבן בפני עצמו. הכי טרטיני: "קרבן" - לרבות את העצים - והכי פירושו: כתיב "כי תקריב קרבן מנחה", וענינו לעצם שנקראו "קרבן", דכתיב "והגוללות הפלנו על קרבן העצים". באמה שוחקת - פירוש: באמה גדולה. פחותה. כמין טורטיני - קנה מאזניים. ולי בבבלי. אלא אמה על אמה - ואמתא באמתא היכי יתיב? ותובי"ט על העצים אשר על המזבח" - שלא יהו העצים יוצאין מן המזבח. לפיכך לא היו העצים אלא אמה גדומה. ותני כן - ותניא נמי הכי שמקום המערכה לא היה אלא אמה על אמה. נאמר כאן - גבי לבונה לחם הפנים "אזכרה", דכתיב "ונתת על המערכת לבונה זכה והיתה לחם לאזכרה". ונאמר להלן - גבי מנחה "וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבונתה והקטיף הכהן את אזכרתה".

ואוכלת בקדשים - לערב. ואינה חוששת שמה נתעצל בהן - דחזקה על בית דין של כהנים שאינן עומדים משם עד שיכלו כל מעות של אותו שופר, כדי שלא יאכלו מחוסרי כפרה בקדשים. ואין הכהן חושש וכו' - ולא פליג רבי יהודה שמע דכולי עלמא מודים דלא חיישינן שמה מתה אחת מהן. ומשיני: כי **קאמרינן** לרבי יהודה דחייש תרעובת מעורבות לרבי יהודה דחייש תרעובת מעורבות לתוך השופר, נמצא שהן מעורבות. ופריך: ואי אמרינן כו' - כלומר, אמאי? ונברור ארבעה זויי דמי החטאת ונאמר דאלו הן דמי החטאת שנתנו בעלמא, והשאר יקרבו! ודקאמר ארבעה זויי - היינו זויי פסיטי ששמנתה מהן הוא דינר צורי, והן דמי פרידה אחת. ותנן: בו ביום עמדו קנין ברבעתים. פירוש: פרידה אחת. והרובע הוא חצי דינר צורי, שהוא ארבעה זויי מנינה. אי נמי: אורחיה דש"ס לתמני ארבע. לית גמיה בריה - דא"ס סמנינן אבריה למשיי איסורא. בעי אם אמר "הרי עלי עץ" ולא נאמר "עצים", שלא נתחווין אלא לעץ אחד, מהו שיביא אחד או שנים? **מתניתא אמרה כן -** שאף גזר אחד הוא קרבן, ונדרו נדר. כהאי דתנינן תמן (ביומא פרק שני, ושנים שני כהנים גידם שני גזרי עצים - גזיר אחד על גזיר אחד, שמע מניה: שכל אחד קרבן בפני עצמו. הכי טרטיני: "קרבן" - לרבות את העצים - והכי פירושו: כתיב "כי תקריב קרבן מנחה", וענינו לעצם שנקראו "קרבן", דכתיב "והגוללות הפלנו על קרבן העצים". באמה שוחקת - פירוש: באמה גדולה. פחותה. כמין טורטיני - קנה מאזניים. ולי בבבלי. אלא אמה על אמה - ואמתא באמתא היכי יתיב? ותובי"ט על העצים אשר על המזבח" - שלא יהו העצים יוצאין מן המזבח. לפיכך לא היו העצים אלא אמה גדומה. ותני כן - ותניא נמי הכי שמקום המערכה לא היה אלא אמה על אמה. נאמר כאן - גבי לבונה לחם הפנים "אזכרה", דכתיב "ונתת על המערכת לבונה זכה והיתה לחם לאזכרה". ונאמר להלן - גבי מנחה "וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבונתה והקטיף הכהן את אזכרתה".

תקל"ח

ואוכלת בקדשים - שם גרס "וטובלת", כדתנן תחילה (כא): האונן והמוחוסר כפורים צריכים טבילה לקודש. שמה יתעצל בהן - דחזקה כהני שושין לישוחות, כדאמרינן במנחות (ז"א, ב). הכי נרבעו **ואינו חושש שמה דמי הטאות ממות מעורבות** - בהן, כדאמרינן בשתילי שופר זה. ולא פליג עליה רבי יהודה. **כי אמרינן בחטאת שמתו בעילה ודאי** - דחיישינן שמתו בתוריד בביורו שמה אחת, ונמצא כולן אזלי לאיבוד. אבל למימש שמה ממות - לא חיישינן. **ואי אמרינן בריה כו' ארבעה זויי** - שיעור דמי פרידה אחת. כדתנן קמינן: עמדו קנינן ברבעתים. **רבי יהודה לית ליה בריה** - ואנן לרבי יהודה קיימינן. **בעי** - שאל מה שאמר אם יסיכמו כן, כדפרישית בפרק קמא. **מביא גזיר אחד** - דחשיב קרבן בפני עצמו, שזה קרבן בפני עצמו כל אחד מהגזירין. **גידם** - ביד כל אחד גזיר אחד. שמע מניה: דכל אחד קרבן בפני עצמו, ולכן היה כהן לכל אחד שוחקת - רוחות וגדולה. ועוביין של כל אחד דכאמר שכל אחד קרבן בפני עצמו. ולכן קאי אכל אחד בפני עצמו. דלא כרבי אליהו פולדא. **גדומה** - פחותה. **טורטיני** - קנה מאזניים, ואפילו לא שהוא בעובייה. אי נמי: שיהיו שוין בחיקו, אורכין כעוביין, כקנה מאזניים שיוין. כן למדתי ממשמעות פירוש הרמב"ם במשנה. אי נמי: כמחוק גודש סאה, ממו ששנינו בבבלי זבחים (ב"ב, א) **לפי שלא היה בו** - דבעינן "עצים על גבי המזבח" - שלא יצאו העצים מן המזבח, לפיכך לא היו העצים אלא אמה גדומה. **ותני כן** - שלא היה מקום המערכה אלא אמה. הכי גרסינן: **אמה כרכוב אמה קרנות אמה מערכה** - דאמה שבין הקרנות ומקום הילוך ממעטין בו אמתים לכל דצ, שם ליה אמה על אמה. וזה הביא רביה: דאמה כרכוב ואמה קרנות, אם כן לא נשאר רק אמה מערכה. **לבונה לא יפחות מקומץ נאמר כאן כו'** - הכא במשנה בלבונה הבאה בפני עצמה אייירי. ולא אשכחן קומץ אחד רק בלבונה הבאה עם המנחה. ונכלל עמה לבונה דבפני עצמה בשיעורו. ומפני שרוצה לפרש משנתנו התחיל לפרש לבונה הבאה עם המנחה, שממנה כתיב "ואת כל הלבונה וגו' אזכרתה לה" ומשמע להו ד"את כל הלבונה" דקאמר (ק"ב), **ונאמר להלן** - בלחם הפנים "ונתת על המערכת לבונה זכה" וגו' לאזכרה".

תקל"ח

ואוכלת בקדשים - שם גרס "וטובלת", כדתנן תחילה (כא): האונן והמוחוסר כפורים צריכים טבילה לקודש. שמה יתעצל בהן - דחזקה כהני שושין לישוחות, כדאמרינן במנחות (ז"א, ב). הכי נרבעו **ואינו חושש שמה דמי הטאות ממות מעורבות** - בהן, כדאמרינן בשתילי שופר זה. ולא פליג עליה רבי יהודה. **כי אמרינן בחטאת שמתו בעילה ודאי** - דחיישינן שמתו בתוריד בביורו שמה אחת, ונמצא כולן אזלי לאיבוד. אבל למימש שמה ממות - לא חיישינן. **ואי אמרינן בריה כו' ארבעה זויי** - שיעור דמי פרידה אחת. כדתנן קמינן: עמדו קנינן ברבעתים. **רבי יהודה לית ליה בריה** - ואנן לרבי יהודה קיימינן. **בעי** - שאל מה שאמר אם יסיכמו כן, כדפרישית בפרק קמא. **מביא גזיר אחד** - דחשיב קרבן בפני עצמו, שזה קרבן בפני עצמו כל אחד מהגזירין. **גידם** - ביד כל אחד גזיר אחד. שמע מניה: דכל אחד קרבן בפני עצמו, ולכן היה כהן לכל אחד שוחקת - רוחות וגדולה. ועוביין של כל אחד דכאמר שכל אחד קרבן בפני עצמו. ולכן קאי אכל אחד בפני עצמו. דלא כרבי אליהו פולדא. **גדומה** - פחותה. **טורטיני** - קנה מאזניים, ואפילו לא שהוא בעובייה. אי נמי: שיהיו שוין בחיקו, אורכין כעוביין, כקנה מאזניים שיוין. כן למדתי ממשמעות פירוש הרמב"ם במשנה. אי נמי: כמחוק גודש סאה, ממו ששנינו בבבלי זבחים (ב"ב, א) **לפי שלא היה בו** - דבעינן "עצים על גבי המזבח" - שלא יצאו העצים מן המזבח, לפיכך לא היו העצים אלא אמה גדומה. **ותני כן** - שלא היה מקום המערכה אלא אמה. הכי גרסינן: **אמה כרכוב אמה קרנות אמה מערכה** - דאמה שבין הקרנות ומקום הילוך ממעטין בו אמתים לכל דצ, שם ליה אמה על אמה. וזה הביא רביה: דאמה כרכוב ואמה קרנות, אם כן לא נשאר רק אמה מערכה. **לבונה לא יפחות מקומץ נאמר כאן כו'** - הכא במשנה בלבונה הבאה בפני עצמה אייירי. ולא אשכחן קומץ אחד רק בלבונה הבאה עם המנחה. ונכלל עמה לבונה דבפני עצמה בשיעורו. ומפני שרוצה לפרש משנתנו התחיל לפרש לבונה הבאה עם המנחה, שממנה כתיב "ואת כל הלבונה וגו' אזכרתה לה" ומשמע להו ד"את כל הלבונה" דקאמר (ק"ב), **ונאמר להלן** - בלחם הפנים "ונתת על המערכת לבונה זכה" וגו' לאזכרה".

אנחת (ראה רמב"ם הלכות בית הבחירה פ"ב ה"ז) נשארה מידת העצים קבועה, אמה על אמה. **אמה היסוד אמה טובב וכו'** יסוד המזבח הוא המקום בו יסוד המזבח בולט אמה החוצה מחלק המזבח שעליו. היסוד לא היה בולט בכל היקף המזבח, אלא בצלעית הצפונית המערבית שלו, וכן אמה נוספת בקצה הצפוני של הצלע המזרחית, ועוד אמה בקצה המערבי של הצלע הדרומית (ראה זבחים נ"ג).
הסובב הוא רצועה הכוללת אמה מן המזבח, וכעין מדרגה, המצויה למעלה מחציו של המזבח. הכרכוב הוא שטח הנמצא בגג המזבח ומוקף את מקום המערכת לצורך הילוך הכהנים. רוחב שטח זה היה אמה לכל אורכו (ראה זבחים ס"א). שם הובאה דעה כי הכרכוב הוא הסובב). הקרנות הן בליטות ברוחב אמה על אמה בגובה אמה בארבע פינות גג המזבח.

אזכרה

ואינה חוששת שמה נתעצל וכו' וילדת אז זכה מביאה למקדש מעותיה ונתנת אותו במקום המיועד לכך (שופר). ולאחר טבילה מותרת לערב באכילת קדשים. שראוי הוקרב כבר קרבן תהורה. כגמרא. (רמב"ם ספר קרנות הלכות מחוסרי כפרה פ"ה י"א).
הרי עלי עץ המתברר ואומר "הרי עלי עץ" - מביא גזר אחד ששופר אמה. ואם רצה להביא את רמיו - רשאי. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעשה הקרנות פ"ט ה"א).
עוביין אמה באמה שוחקת. המתברר למקדש ואומר "הרי עלי עץ" לא יפחות משני גזרי עצים שעוביין כמחוק גודש של סאה ואורכם אמה. (רמב"ם שם).

